Resa i greve Draculas fotspår

När min dotter ringde mig och frågade om jag ville åka med henne till Transsylvanien svarade jag genast ja! Trots att jag tidigare samma år hade varit i Burma och inte alls var beredd på att förbereda mig för en ny resa. Utan att be om betänketid sa jag alltså ja, för när en dotter vill göra en resa tillsammans med sin mamma, får jag bara inte missa ett tillfälle som kanske aldrig mer återkommer!

Min dotter hade varit i Rumänien tidigare och visste vad mer hon ville se där. Jag har en algerisk väninna som bor i landet och när hon svarade på min fråga var nånstans hon bor, fick vi veta: i Cluj-Napoca – i självaste Transsylvaniens forna huvudstad! Hon välkomnade oss och därefter gick allt som på räls och snart var vi på en två veckors resa i Transsylvanien där alla städer har flera namn: på ungerska, tyska och rumänska beroende på landets historiska och politiska förvecklingar.

Efter första världskriget förlorade Österrike-Ungern Transsylvanien till Rumänien och efter andra världskriget fastslogs dess dåvarande gränser mot Ungern och numera är alla skyltarna på rumänska trots att det finns en stor ungersk minoritet i Transsylvanien.

Resan blev så mycket mer spännande när jag nu fick en anledning att sätta mig in i den rumänska världskända vampyrmyten som alltjämt väcker ett så brinnande intresse för ”evigt liv”, inte minst inom filmvärlden.

Vlad Draculas födelsestad Sighisoara

Irländaren Bram Stoker, som skapade den lömske greven Dracula, hade hört talas om en monstruöst grym prins som härskade i Transsylvanien under medeltiden. Myter om vampyrer hade funnits långt innan han skrev sin roman ”Dracula” (1897), men han blev så inspirerad av den verklige personen, fursten Vlad III, att han nu ville ge ut ett ytterliga och nytt bidrag med sin version till raden av vampyrmyter.

Stokers förebild som hette Vlad Basarab föddes 1431 i staden Sighisoara. Hans far hette också Vlad och var riddare av Drakens order. Han var myntpräglare i staden. Längre fram kom sonen för hans beryktade grymhets skull att bära öknamnet ”Dracul” (djävul) och kallades för Dracul-a, djävulens son. Sonen fick senare ytterligare tillnamnet Tepes som betyder

”pålspetsaren”[1] efter hans favoritmetod att hugga av huvuden på sina fiender och spetsa dem på pålar. Eller vems huvud som helst för den delen som Dracula var missnöjd med.

Rumänerna är något förnärmade över omvärldens intresse för Dracula som vampyr. Han hade snarare betraktats som en folkhjälte för att han höll stånd mot turkarna, ungrare och tatarer som vapenskramlade alltför nära Transsylvanien. Men Vlad Draculas terror mot Valakiets högadel och förföljelse av konkurrerande tronrivaler kom att väcka den turkiska sultanens uppmärksamhet. Och när Draculas trupper började härja och mörda också i Bulgarien, som hade införlivats det Ottomanska riket, fick sultanen Mehmed II nog. Han erövrade Valakiet och fördrev Dracula i landsflykt till Ungern. Turkarna ersatte Vlad med hans yngre bror och Draculas trupper fick dra sig tillbaka. Femton år senare lyckades Dracula återerövra tillbaka sitt arveland. Men turkarna tolererade inte hans come back och när de framgångsrikt anföll Valakiet skickade de Draculas huvud som segertrofé till sultanen i Istanbul. Där lät sultanen spetsa det på en påle till menighetens beskådande 1476.

Sighisoara är den sista bebodda medeltida fästningen i östra Europa och ligger 120 km nordväst om Brasov som också är känd för Draculas härjningar. Sighisoaras gamla och välbevarade citadell är en magisk upplevelse med dess vindlande kullerstensgränder, dess arkitektoniskt olika hus i harmoniska färgkontraster, torg, branta trappor och skyddsmurar med tinnar och torn. Här är huvudattraktionen Klocktornet som idag är ett museum med tortyrkammare. Där visas skräckinjagande tortyrredskap som väcker kalla rysningar.

Tornets fyra små torn i var sitt hörn betyder att Sighisoara hade rättslig autonomi, ”rätten till svärd” (*ius gladii*) som tillät att avkunna brottslingar dödsdomar.

Det okragula huset (bilden ovan) lär vara Draculas födelsehus där han bodde med sin far åren 1431–1435. Därifrån flyttade familjen till Targoviste i furstendömet Valakiet (250 km söderut). På husets nedersta våning finns idag medeltida vapensamlingar. Ovanför ingången hänger en drake av järnsmide.

---

[1] 1462 mötte den turkiska armén en makaber syn, inte mindre än 20 000 turkiska krigsfångar och civila invånare hängde spetsade utanför Valakiets huvudstad Targovistes stadsmur. Sultanens support pascha Hamza hade hängts på en extra hög påle.

Sighisoaras citadell är som mest fascinerande nattetid med klar stjärnhimmel, fullmåne och långa skuggor. Det imponerande klocktornet utgör också huvudporten till citadellet. En roterande timmätare har ett dockspel. Två änglar, som vardera markerar när dagen och kvällen börjar, vilket sker vid klockan 6 på morgonen och på kvällen, anger själva arbetstidens längd. Andra figurer föreställer gudinnor, en för rättvisa och en annan för domstol. En fredsgudinna står tillsammans med en trumslagare som slår timantalen i sin trumma. Där finns också sju små statyetter av romerska gudar och gudinnor som föreställer veckodagarna.

Klockans mekanik var av trä när den installerades 1604. Den byttes senare mot metall som fortfarande fungerade 1964 när dess drivmekanik ersattes av en eldriven motor.

Stadens citadell har haft 14 ståtliga försvarstorn i den 15 meter höga muren. Hela nio torn har stått emot anfall och tidens tand. Tornen är fördelade i olika hantverksgillen så som tennläggartornet, juvelerartornet, repslagartornet, slaktartornet, körsnärstornet och liknande.

Alla torn är idag belysta på kvällstid såsom här Skräddartornet med två vimplar. Bakom tornet ligger vårt pensionat Casa Lia som ligger intill skomakartornet.

Sighisoara är en av de sju befästa sachsiska städerna med samlingsnamnet ”Siebenburgen” som grundades av tyska hantverkare och nybyggare som emigrerade från Moselregionen till Transsylvanien under flera decenniers tid (1100–1400). Hantverkarna hade lockats att emigrera på grund av de gynnsamma handelsrättigheter som ungerska härskare erbjöd mot att vakta bergspassen mot tatarers och ottomanernas anfall.

Stadens välbevarade kärna är ännu idag bebodd och vardagslivet fortsätter där som alltid oavsett turistanhopningar. Alla gatorna är stenbelagda med kullerstenar men också med huggna stenar som är mer bilvänliga.

Fästningen är byggd på kullar. På en av kullarna står en gotisk kyrka bredvid ett lärosäte. Man kan gå fram till kyrkan i en trappkorridor på 175 steg som byggdes 1642. Från början var trappstegen tre hundra men efter renoveringen 1849 reducerades antalet. Trappan förseddes med tak och väggar för att skolungdomar skulle få det lättare att gå till skolan på kullen och för att underlätta medborgarnas väg upp till kyrkan särskilt under vintertiden. Men vill man slippa trapporna kan man istället gå uppför en slingrande väg ända upp. Man passerar då en större skogslummig kyrkogård där en besökare vid ingången påminns på tyska, rumänska och ungerska: Bedenke, wer immer du auch seist daß du einen FRIEDHOF betrittst!
(”När helst du vistas här glöm inte att du befinner dig på en kyrkogård!”)

År 1999 upptogs Sighisoaras citadell i UNESCO:s världsarvslista. Det innebär att området kommer att bevaras intakt till eftervärlden som ett nationellt kulturarv. Världsarvsfondens medel används till skyddsåtgärder och att återställa förstörda världsarv.

Också en ökad turism ger ett välkommet tillskott som möjliggör en kontinuerlig upprustning av denna muromgärdade och fantasieggande fästningskärna som har 150 arkitektoniskt unika hus, alla i olika färgtoner vart och ett värt en närmare titt.

Staden anordnar årligen en tredagars festival för medeltidskonst. Då fylls gatorna och gränderna av besökare som underhålls av medeltidsmusik i varje gathörn. Scener sätts upp här och var för teaterföreställningar. Konstarter som musik, dans, teater, marionetter, målningar och mode anpassas så att besökarna får göra en tidsresa bakåt i 700 år.

Staden marknadsför särskilt Draculamyten som drar till sig turister. Och vem blir inte påverkad av dess kusliga sägner särskilt under kvällsbelysning med långa fladdrande skuggor som omringar en.

Inte visste vi att vi i vårt sällskap hade en egen Dracula, skådespelaren Robert Isaac Harker som svartsjukt förvandlas till den gamle fursten Vlad Tepes när hans fru kysser en Draculaskylt.

Vill man vara med om en unikt klingande medeltidsvecka ska man passa på och åka till Sighisoara den första eller andra veckan i juli då det är festival. Då drar staden till sig mest unga

rumäner som vill släppa loss i stans nedre delar. Uppe i citadellet kan man höra allt från klassisk flöjt till indisk musik och se teaterföreställningar i kyrkor, försvarstorn och andra lokaler. I kvällsbelysningen förvandlas citadellet till ett hänförande förvandlingstrick i tid och rum.

Man kan hyra in sig hos lokalbefolkningen men också resa upp tält i någons bakgård mot en avgift. Hotellen är fulla om man inte hunnit bokat rum i god tid innan. Men på tåg- och busstationen står det alltid folk som välkomnar besökarna och erbjuder rum i privata hem.

Brasov

Efter några timmars tågresa från Sighisoara, Vlad Draculas födelsestad, kommer man fram till Brasov. Därifrån går bussar till Brans slott, 30 km sydväst om Brasov. Att slottet marknadsförs som Draculas slott, och som dessutom genom flera filmer blivit känt för sin mystiska dragningskraft, drar idag ständiga strömmar turister till Brasov och vidare till Bran.[2]

Brasov är en välbevarad medeltidsstad som blivit en av Rumäniens mest populära resmål. Den omges av höga berg och stadskärnan är centrerad kring ett stort torg. På det 900 meter höga Tampaberget intill lyser stans namn upp i vita bokstäver. Det tar en timme att promenera ända upp, men med linbanan tar det bara några minuter. Efter en kort promenad till utsiktsplatsen öppnar sig ett hisnande panorama över staden med dess nejd.

När den illa beryktade valakiska grannfursten Vlad Tepes (Dracula) attackerade Brasov 1458–60 förstördes stans citadell och över 40 köpmän spetsades på störar på bergets topp. Idag ståtar Brasovskylten på berget i äkta Hollywoodimage och på kvällen lyser starka spotlights riktade på bokstäverna.

[2] Video av Marja Jacobson: www.youtube.com//watch?v=FFGa9nYbBug.

Germanska hantverkare, sachsare, som på 1200-talet emigrerade till Transsylvanien fick från tid till annan fullt upp att försvara sig både mot mongoliska och turkiska erövrare från Asien. Därför byggdes en försvarsmur kring Brasov som genom tiderna fick heta Corona, Barasu, Brasu, Brasso eller Kronstadt beroende på de som gjorde anspråk på staden. (Till och med Orasul Stalin, *Stalins stad*, 1950–60.) En del av muren byggdes bitvis 12 meter hög och två meter tjock med sju bastioner. Idag finns få bastioner kvar. Vartefter invånarantalet ökade under 1800-talet växte också staden med den följden att det mesta av muren revs ner.

Den idag bäst bevarade bastionen, Kraftbastionen, som byggdes och underhölls av stadens sadelmakarkår på 1400-talet, är helt nyrenoverad. Även den gamla stadsmuren med ursprungligen åtta torn är restaurerad med hjälp av UNESCO:s bidrag. Själva kanalsystemet grävdes på 1500-talet för att skydda staden mot vattenmassor som störtade ned från den intilliggande branta kullen. Efter översvämningar 1809 som gick hårt åt fästningen stärktes försvarsmuren med extra stödjande sidovalv.

Under det sachsiska styret mellan 1300- och 1700-talet tilläts inte rumäner att inneha någon egendom innanför citadellet och därför bosatte de sig i närheten i sydvästra distriktet Schei. De fick vid bestämda tidpunkter komma innanför muren för att sälja sina produkter mot att först ha betalat en tillståndsavgift vid stadsporten. Transsylvaniens majoritetsbefolkning bestod nämligen av tyskar och ungrare som bodde i städerna[3], rumänerna betraktades mera som landbor. Men rumänerna spelade ändå en viktig roll i Brasov då de talade rumänska och kunde handla med grannfurstendömena Moldavien och Valakiet. De fick agera som mellanhänder för tysktalande handelsmän och kunde föra deras talan och då även sin egen.

Varje vår samlas ett tusental rumäner för att tåga i en traditionell procession ”Junii Brasovului” genom stadens gator till Salomos Stenar (Pietrele lui Solomon) utanför Brasov. Där dukas det för picknick och det blir allsång, bland annat för att fira tidpunkten då rumänerna i Schei tilläts bo och röra sig fritt i Brasov. Festen som sådan sägs ha sitt ursprung i förkristen tid och har flera grupperingar för olika åminnelser.

Stans största byggnadsverk Svarta kyrkan (Biserica Neagra) fick sitt namn efter en sotig brand 1689 orsakad av den österrikiska armén som ockuperade Brasov; innan branden bröt ut hette den Sankta Maria kyrka. Kyrkan började byggas mellan åren 1385 och 1477, som då ersatte en äldre kyrka av trä från 1292. Tack vare den lokala befolkningens kontakter med Moldavien och Valakiet blev det möjligt att överhuvudtaget bygga denna enorma stenkyrka.

---

[3] Siebenbürgen var samlingsnamn för sju städer.

Många rumänska prinsar, ”voievodali”, skänkte gåvor för att färdigställa byggnaden 1583. Därför kallades kyrkan under vissa perioder för Brasovs vojvodkyrka (furstekyrka).

På 1700-talet gjordes kompletterande arbeten av kyrkan som då fick drag av gotik- och renässansstil men även detaljer från barocken. Rysslands kejsarinna Elizabeth finansierade tornets översta del. Tornbyggnaden inrymmer sedan 1651 ett hemligt kapell.

Bran, Draculas mystiska slott och drottning Marie av Rumäniens residens

Uppe på en klipphöjd på bergigt landskap tornar rakt upp mot himlen ett fantasieggande fyrtornigt slott, ”Draculaslottet”, skickligt anpassat till en smal och otillgänglig bergspik. Som vanligt var på medeltiden byggde man fästningar mot fientliga grannfurstar som ville vidga sina domäner, men framför allt mot de mongoliska erövrarnas attacker som på 1200-talet förstörde den ursprungliga fästningen av trä. Sachsarna från Brasov ersatte fästningen med sten i stället som under kommande århundradet användes i försvaret nu mot ottomanernas attacker. Senare användes slottet som tullstation för handelsvägen som gick genom bergspasset mellan Transsylvanien och Valakiet. Slottet hette passande Bran som betyder ”grind”, således en väktare över passagen nedanför.

Det har ingenstans nämnts i dåtida dokument att Vlad III Dracul (Tepes), Valakiets härskare 1448–1476, skulle ha haft någon anknytning till fästningen. Däremot lär han 1459 ha passerat området med sin trupp mot Brasov för att plundra staden efter tvister mellan valakiska härskare och Brasovs köpmän.

Brans slott ägdes av sachsarna men övertogs av staden Brasov 1533 på grund av obetalda skulder. Därefter gjordes många omfattande renoveringar av slottet som då fick en militär roll fram till mitten av 1800-talet.

1920 blev slottet ett kungligt residens för Rumäniens kungahus då drottning Marie tillsammans med sin make kung Ferdinand I flyttade in. Det var drottning Maries förtjänst att Versaillesfördraget 1919 gav Transsylvanien till Rumänien, vilket innan första världskriget hörde till Österrike-Ungern. Hon var drivande till att ansluta Rumänien i kriget på de allierades sida och anmälde sig dessutom som frivillig att vårda krigsskadade och sjuka. Hon hade börjat prisas som ”soldatdrottning”. Efter kriget deltog drottningen i fredskonferensen i Versailles där hon mottog beröm för sina karismatiska tal. Och för att belöna kungaparet för dess politiska framgångar donerade Brasovs borgmästare Brans slott till kungaparets ägo, som ”en gåva från folket”, som han fått äran att förmedla under överlåtelsen.

Maries far Alfred var son till drottning Victoria av Storbritannien och hennes mor var dotter till tsar Alexander II. Hon var 17 år när hon 1893 ingick äktenskap med Rumäniens kronprins Ferdinand, vilket arrangerades av hennes mor. Marie var vacker, bildad trots sin unga ålder och folkligt omtyckt, men hon tyckte illa om sin tio år äldre gemål. Det blev känt att hon kom att ha flera kärleksförhållanden utanför och rykten spred sig också att inte alla av hennes sex barn skulle vara Ferdinands, men den hemligheten tog hon med sig i graven.

1914 ärvde Ferdinand kronan efter sin far Carol I av Rumänien, men på grund av första världskriget kröntes paret först 1922 till landets kung och drottning.

Slottet, drottningens ögonsten

Slottets inredning är nästan asketiskt skön för att vara ett kungligt residens. Man ser drottningens egen personliga smak prägla alla utrymmen med rikt snidade möbler från olika tidsepoker, mest från tysk renässans, och handknutna mattor med rött inslag. Drottningens favoritfärg var röd och hon gick ofta klädd i broderad vit överdel med röd klänning. Alla rum hade eldstad eller kakelugn. Hon hade låtit installera telefon, elektricitet och rörledningar med kallt och varmt vatten med avlopp, även en hiss installerades från parken nedanför upp till slottet.

Hit drog sig drottningen undan emellanåt när statsangelägenheterna så tillät det. Hon hade lagt ned sin själ i att inreda slottet. Hon hade även inrett rummen för kungen och deras sex barn så att de kunde komma på besök. Ännu idag känns rummen levande som om hon bara var ute i trädgården för att välja passande blommor till alla rummen. Hon älskade och vördade sitt slott så mycket att hon lär ha sagt: ”Jag bjuder hit bara de människor jag tycker om.” Och deklarerade: ”This, my castle, is the house where the four winds meet. But its walls are four feet thick.”[4]

I musikrummet finns drottning Maries boksamling med varierande titlar så som Enchanted Sand (D.J. Hall), Le Nouvel Opera de Paris (Charles Garnier), Vanessa (Hugh Walpole). Boken som särskilt sticker ut är Arabia Deserta av C.M. Doughty, en bok som T.E. Lawrence[5] studerade i tio år och kallade för ”a bible of its kind”. Hennes stora intresse för fredsfrågor ledde henne till att i Bukarest träffa en baha’i[6]-journalist som var på besök i staden. Drottningen fick då litteratur om baha’ireligionen vars fredsbudskap hon genast anammade: att alla världsregioners kärna har ett och samma gemensamma ursprung, i en ende transcendent Gud, oavsett namn. Insikten om mänsklighetens enhet kommer att omintetgöra religionskrigen och blir grunden för en allomfattande varaktig världsfred.

Drottning Maries intresse för orienten ser man också på hennes hjärtenära sommarresidens i Baltjik[7] vid Svarta havet som hon lät bygga med ett torn som liknar en turkisk moskéminaret. Huset omgavs med stora trädgårdsanläggningar där hon sägs ha promenerat tillsammans med sin turkiske yngre älskare. Hon satt ofta på sin marmorstol med utsikt mot ett öppet hav.

Efter kung Ferdinands död 1927 började Marie skriva sina memoarer ”The Story of My Life”. Själv dog hon 1938 och i sitt testamente till sitt land och folket, som hon älskade, önskade hon att hennes hjärta skulle begravas separat i Baltjik, inne i dess kapell ”Stella Marie”. Två år

---

4 ”Detta, mitt slott är ett hus där fyra vindar möts. Men dess väggar är fyra fot tjocka.” (1,22 meter tjocka.)

5 Mer känd som Lawrence of Arabien.

6 Se artikel Uppvigling, Irans nya taktik mot landets baha’iminoritet.

7 Dagens Bulgarien.

senare flyttades hjärtat till Bran för att bevaras i kapellet där[8], men 1971 flyttade kommunistregimen hjärtat till Nationalhistoriska muséet i Bukarest. Medborgarna i Bran har dock begärt att få tillbaka hjärtat. Men det blev annorlunda alldeles nyligen.

Vid en kunglig ceremoni i november 2015 fördes hjärtat ut till sista vilan från Nationalmuseet till slottet Pelisor i Sinaia, som är ett av det rumänska kungahusets tre nuvarande residens, beläget 45 km söder om Brasov och inte särskilt långt från Bran. Hjärtat insattes i Pelisors slottssal Gyllene Rummet och salen blev förklarad som kungligt kapell.

Även om Brans slott varken varit säte för furst Vlad III Dracula eller Stokers demoniserade romanfigur greve Dracula, så får slottet leva med den invaderande vidskepelsen för alla vampyrfans som efter besöket tränger sig vid souvenirstånd med allehanda krimskrams. Men slottet självt inbjuder mycket till naturälskares fantasi med sitt läge i vildmarken där björnar traskar i skogen och vargarna jagar med lysande ögon efter villebråd och ylar om natten medan eolharpan viner i de otaliga vrårna i slottets torn och vinklar innanför.

Slottet drar årligen över 400 000 besökare som får gå uppför och nedför på slottets alla trappor på fyra plan. I ett av tornen finns en hemlig smal gång med 33 trappsteg som leder till en balkong med vidsträckt utsikt mot alla väderstreck. Där öppnar sig för besökare skogstäckta berg, harmoniskt varierande landskap med kullar, dalar och flod som alltigenom kännetecknar det sköna Rumänien. Nedanför i trädgården finns ett etnologiskt museum som hjälper besökaren att föreställa sig hur allt en gång såg ut århundraden tillbaka.

Slottet som senare ägdes av drottning Maries dotter prinsessan Ileana konfiskerades av staten 1948. Efter kommunismen fall utfärdades en lag (2005) om återlämnande av olagligt beslagtagna egendomar till sina forna ägare. Den Habsburgska familjen ville sälja sitt slott till Brans kommun när det blev för dyrt för dem själva att underhålla byggnaden. Slottets pris ansågs för högt och för att hindra att försäljningen skulle leda till att hotellkedjor kom över slottet, gjordes en gemensam sak att göra slottet till ett privat museum 2009 och på så sätt skydda regionens ekonomiska bas.

Familjen lät sig hälsa: ”Livets gång kan inte vändas tillbaka och återlämnandet för med sig sina ekonomiska uppoffringar … Vi skulle vilja att Brans slott förblir en symbol för allt hedervärt och gott i Rumänien.”

❖

– Text och bild: Tarja Salmi-Jacobson

[8] 1940 gav Rumänien Baltjik till Bulgarien i utbyte mot större folkomflyttningar länderna emellan (enl. Craiovas fördraget).